

PATIENTER

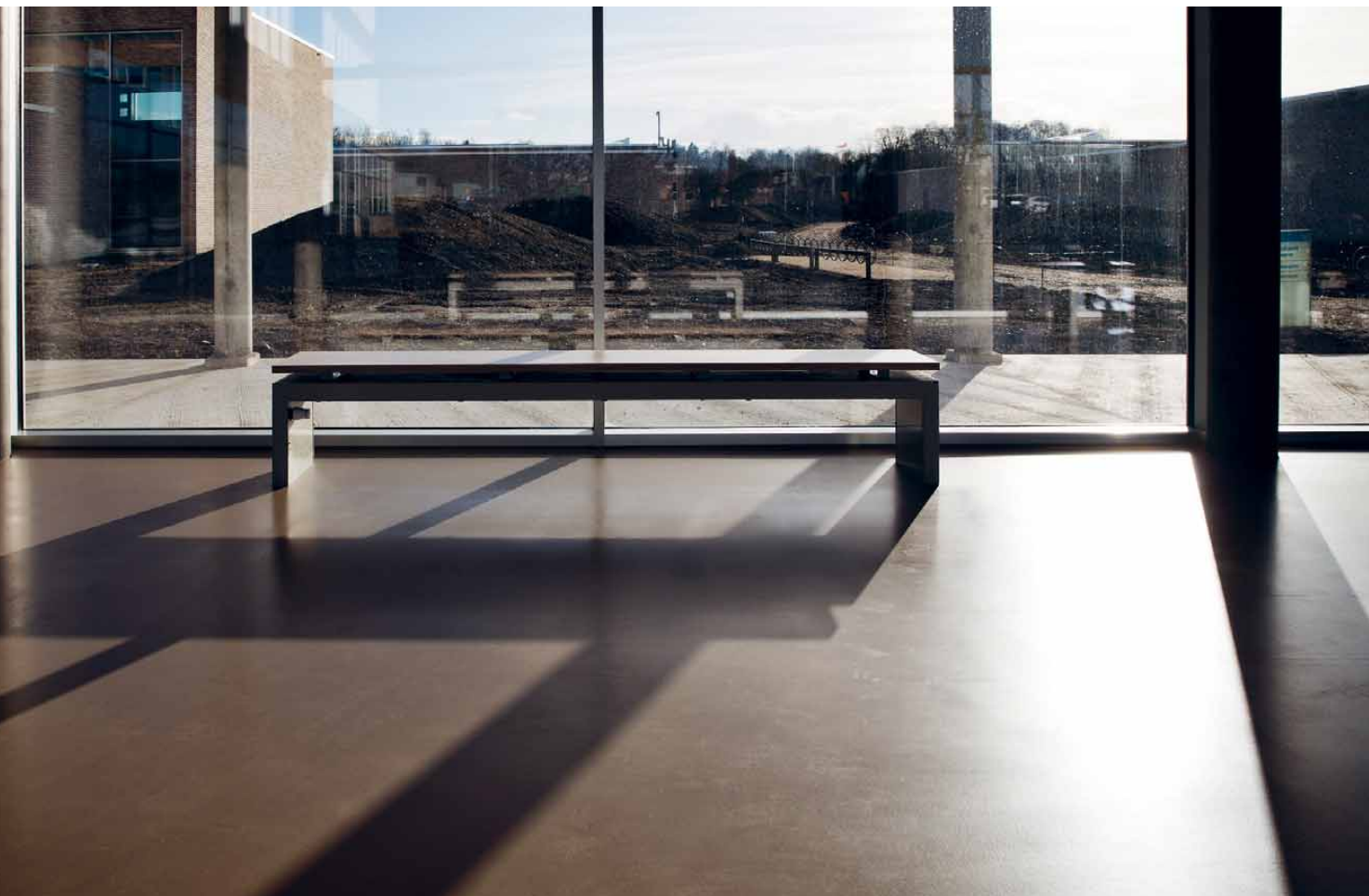
Helende arkitektur med lys, luft og åbenhed er det nye modeord og bærende princip i nye sygehusbyggerier, der skyder op i Danmark — også da Slagelse Psykiatri-sygehus, det største psykiatrisygehus i nyere tid, blev opført og åbnet for nyligt. Men er det godt for psykiatriske patienter? Både personale og patientorganisationer forsøgte at advare mod især den massive brug af glas, da det prisbelønnede psykiatrisygehus blev bygget, men blev ikke hørt. Nu står region Sjælland tilbage med et sygehus, som

TIL kompromitterer behandlingen og bryder med reglerne om tavshedspligt — ifølge ansatte og eksperter.

SKUE

Foto af Ty Stange

Af Henning Due,
journalist

En mandag i august 2015 vandrede Kronprinsesse Mary op ad en rød løber i Slagelse og klippede et bånd over til et stykke nyt Danmarkshistorie.

Dagen, den 24. august, var en stor dag for Slagelse Kommune. Endelig kunne man indvie det nye og moderne stykke velfærdsarkitektur: Psykiatrisygehus Slagelse på matriklen Fælledvej 6. Et byggeri, der har kostet cirka 1,4 milliarder kroner at opføre og er det første nye psykiatriske sygehus, der er blevet bygget i Danmark i 100 år. Et byggeri, der med sine moderne rammer og indretning ligger meget langt fra gammel-dags forestillinger om psykiatri som noget, hvor patienter i hospitalstøj er indlagt i lange, indelukede og sterile hospitalsgange bag tykke mure blandt hvide kitler - og hvor ansatte sidder på små kontorer, fysisk adskilt fra både hinanden og patienterne. I stedet er der tænkt på lys, åbenhed, luft, kunst og æstetik. Helende arkitektur, som det også hedder.

Der er åbne rum, adskilt af glas de fleste steder. Lækre træsorter, poesi på glasvæggene, intelligent LED-lysdesign. Lydabsorberende gulve og

lofter, åbne fælles kontorum for de ansatte, og frodige små stille stillehaver for patienterne.

Det blev bemærket af bygge- og arkitektfolk. Sygehuset har høstet en sand prisregn - årets *Bygherrepris* fra Bygherreforeningen og årets *AR Healthcare Award* fra det internationale arkitekturmagasinet *Architetur* i 2016, og her i foråret 2017 fik byggeriet en pris for verdens bedste sundhedsbyggeri - den såkaldte MIPIM-pris - ifølge Region Sjælland "ejendomsbranchens svar på en "Oscar"".

Som begrundelse for prisen pegede juryen både på "den nyskabende tankegang", som psykiatrisygehuset blev bygget ud fra, på "arkitekturens store rolle i helbredelsen af patienterne" og på "gennemsigtigheden og fleksibiliteten i bygningen".

Også danske arkitekturanmeldere var begejstrede.

"Man kan kende et samfunds civilniveau på måden, hvorpå det behandler sine svageste, hedder det. Her er vi kommet langt. Det er nobel velfærdsarkitektur, vi godt kan være stolte af", som dagbladet *Politikens* arkitekturanmelder skrev i

en begejstret anmeldelse af psykiatrisygehuset, da det åbnede.

Men de nye arkitektoniske principper møder ikke kun ros. Psykiatrisygehuset blev udtænkt og opført med skønhed for øje, men undervejs i planlægnings- og byggefasen glemte bygherren Region Sjælland og de ansvarlige arkitektfirmaer at sikre, at patienterne skal kunne modtage behandling uden at blive stillet til skue for besøgende eller andre tilfældigt forbipasserende på sygehusets gange.

- Det er meget æstetisk herude, men det er ikke funktionelt, siger en medarbejder, *Magasinet P* har talt med, der ønsker at være anonym.

Gennemsigtighed i fokus

Historien begynder i 2008, da en række arkitektfirmaer bød ind på Region Sjællands idékonkurrence med titlen *Nyt Psykiatrisygehus Slagelse*, som mundede ud i en egentlig projektkonkurrence året efter.

Karlsson Arkitekter vandt begge konkurrencer, og det var især ledende arkitekt, Christian Karlssons tanker om "omsorgsfuldt design", der prægede projektet, forklarer han i artiklen *Helende arkitektur - psykiatrisygehuset i Slagelse* fra Danske Regioner.

"Vi tog udgangspunkt i tesen: Det, der er godt for os alle - det er også godt for de, der er syge. Det skal bare skaleres", siger Christian Karlsson i artiklen, der i 2008 ikke havde nogen erfaring med at bygge sygehuse til psykiatriske patienter.

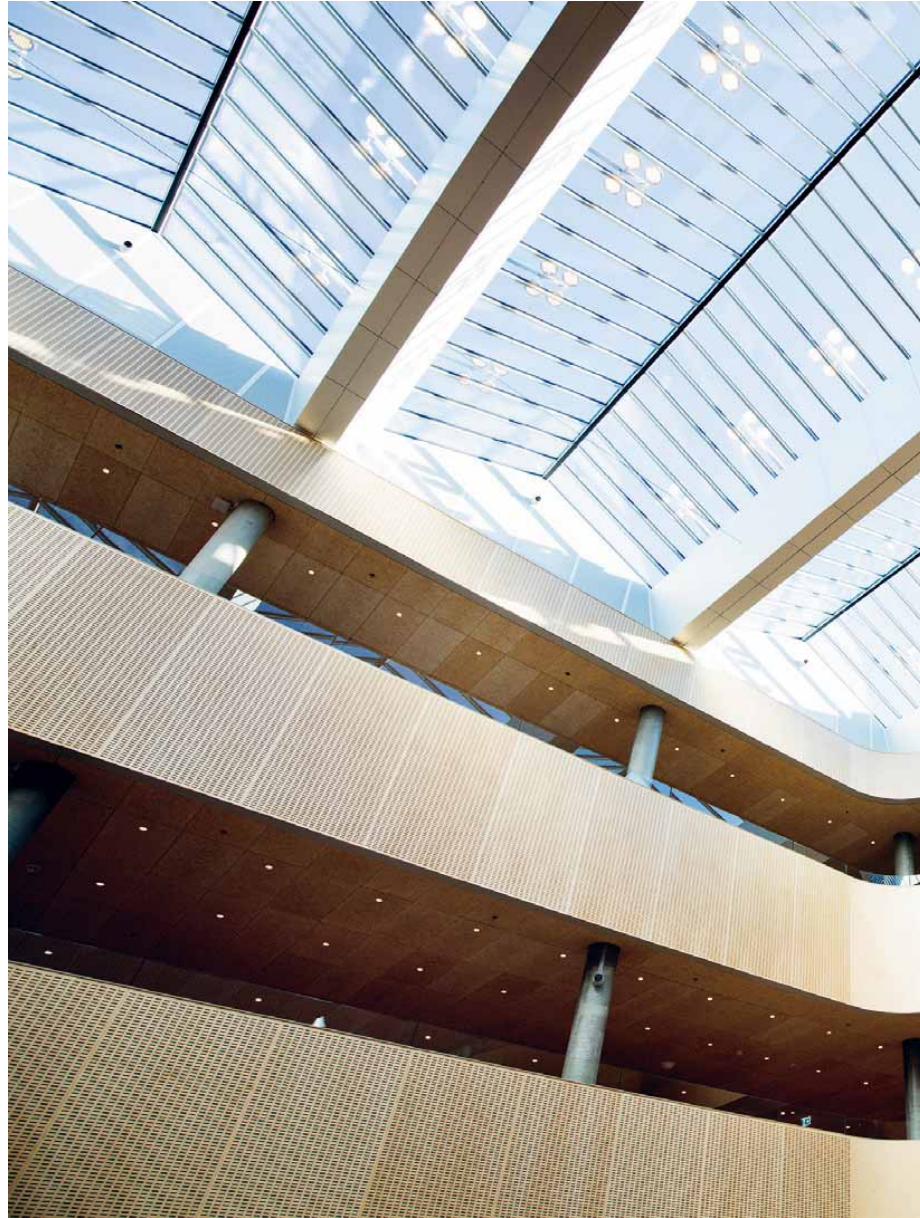
Psykiatricheledelsen i Region Sjælland stillede fra starten af klare krav til byggeriet.

- Da vi sendte konkurrencen (til byggeriet, *red.*) ud, efterlyste vi et byggeri med gode pladsforhold og lys, og hvor personalet og patienter kunne overskue tingene og være tæt på naturen. At der var en form for transparens, siger Søren Rask Bredkjær, vicedirektør i Psykiatrien Region Sjælland.

- Det var vigtigt, at byggeriet skulle være åbent og æstetisk, så man havde lyst til at være der og besøge det. Lys var også vigtigt, fordi vi fandt undersøgelser, der viste, at især dagslys og til dels også kunstigt lys kunne have helende effekt på patienterne og betyde kortere indlæggelsestid, siger han.

Det styrende princip for sygehusets design kaldes "helende arkitektur", og nøgleordene er "åbenhed", og "gennemsigtighed".

Det er et forskningsbaseret designkoncept, som arbejder med faktorer som lys, udsigt, støjrreduktion, farvesætning og kunst ud fra et

grundlæggende princip om, at bygninger og fysiske rum kan styrke eller fremme helingsprocessen hos mennesker.

En gruppe forskere fra Aalborg Universitet beskriver konceptet på følgende vis i forskningsartiklen *Helende arkitektur* fra 2009:

"Den arkitektoniske udformning udtrykt i dagslysets kvalitet, rummets stemning, farver, lyd og muligheden for at være privat og tryk kan understøtte den heling, der finder sted både fysisk og psykologisk".

"Helende arkitektur" går igen i konceptbeskrivelserne af flere af de nye supersygehuse, der bygges rundt omkring i Danmark - heriblandt i beskrivelserne af det nye Bispebjerg Hospital, det nye universitetshospital i Skejby og Nyt Hospital Nordsjælland.

Foto af Ty Stange

Da *Magasinet P* besøgte Slagelse psykiatrisygehus første gang sidste forår, forklarede oversygeplejerske Susie Schouw Petersen tanker bag byggeriet sådan her:

- Vi mener ikke, psykiatrien skal gemmes væk i mørke lokaler. Vi er stolte af det arbejde, vi laver her, og der er ingen grund til at gemme arbejdet eller patienterne væk, sagde hun dengang.

Men netop den tankegang vakte bekymring hos både psykiatrisygehusets personale og flere brugerrepræsentanter.

Tryghed versus glas

Ingelise Svendsen, næstformand i SIND - Landsforeningen for psykisk sundhed, udtrykte allerede i den indledende fase bekymring for det store fokus på at skabe gennemsigtighed i byggeriet.

I 2008 inviterede Karlsson Arkitekter hende til et møde for at få et pårørende-perspektiv på byggeplanerne, da firmaet var i gang med at lave sit tilbud og oplæg til den første idekonkurrence.

Der blev Ingelise Svendsen for første gang introduceret for ideen om at bygge glaslokaler på psykiatrisygehuset, og der gjorde hun Karlsson Arkitekter opmærksom på, at hun fandt det problematisk at bygge med "for meget glas".

- Det er vigtigt for andre og endnu vigtigere for psykiatriske patienter, at de føler sig trygge. Det kan være svært, når man har glas på alle sider, siger hun til *magasinet P*.

Også Hanne Møller, formand for pårørendeorganisationen Bedre Psykiatri lokalafdeling i Slagelse, blev involveret tidligt i design- og byggeprocessen, før gravemaskinerne begyndte at skovle jord væk fra hjørnet mellem Grønningen og Stadionvej i Slagelse.

Hun og andre brugerrepræsentanter deltog i et indledende stormøde i Ringsted Kongrescenter, hvor psykiatribrugere, fagfolk fra psykiatrien og kommunerne kunne udveksle ideer og tanker om byggeriet.

- Det var en fin og konstruktiv proces. Det virkede som om, arkitektfirmaet og psykiatriledelsen havde en legitim og åben interesse i at få en masse input fra fagpersoner og brugere, husker hun.

Psykiatriledelsen i Region Sjælland indkaldte også udvalgte medarbejdere til såkaldte GAPS-møder ('Gennemførelse af Psykiatrihospital Slagelse', red.) undervejs i planlægnings- og byggefasen.

På møderne præsenterede arkitektfirmaet og psykiatriledelsen deres tanker om byggeriet, og personalegrupperne fik så mulighed for at luften deres faglige synspunkter.

På disse møder blev personalet introduceret for planen om at bygge samtalerum på psykiatrisygehuset og åbne kontorlokaler.

- Personalet var bl.a. kritisk over for planen om at bygge lokaler med glasvægge i stedet for faste, aflukkede kontorer, siger en tidligere overlæge på psykiatrisygehuset til *magasinet P*.

Personalet forudså dels, at patienterne ville føle sig dårligt tilpas, hvis de blev udstillet i lokalerne foran forbipasserende "som i en glasbutik".

Dels bekymrede personalet sig om, at den nødvendige alliance med patienterne, som er nøglen til en succesfuld behandling, ville blive ødelagt, fordi patienterne ville føle sig utrygge over at skulle modtage behandling i glaslokalerne.

Den anden grundpille i byggeplanerne - de åbne kontorlandskaber - blev også modtaget med stor skepsis, fortæller en tidligere ledende medarbejder fra psykiatrisygehuset.

Ifølge Søren Rask Bredkjær handlede beslutningen om, at psykiatrilædelserne ønskede at udnytte kvadratmeterne mere effektivt.

- Vi havde mange kontorer stående på de gamle psykiatriske afdelinger, som ikke blev udnyttet ordentligt, og vi håbede også, at de åbne kontorer kunne føre til en bedre faglig dialog om behandling på tværs af personalegrupperne, siger han.

Men øvelsen handlede også om ideologi, mener den tidligere ledende medarbejder.

- Enkeltmandskontorerne skulle nedbrydes, for kontorerne symboliserede rettigheder, som læger og psykologer havde tilegnet sig. Men psykiatrilædelserne forstod ikke, at kontorerne frem for alt blot er et nødvendigt arbejdsredskab, når

psykiatriske patienter skal behandles, og journaler skal skrives.

På GAPS-møderne lyttede psykiatrilædelserne til personalets indvendinger, men uden at lade sig rokke.

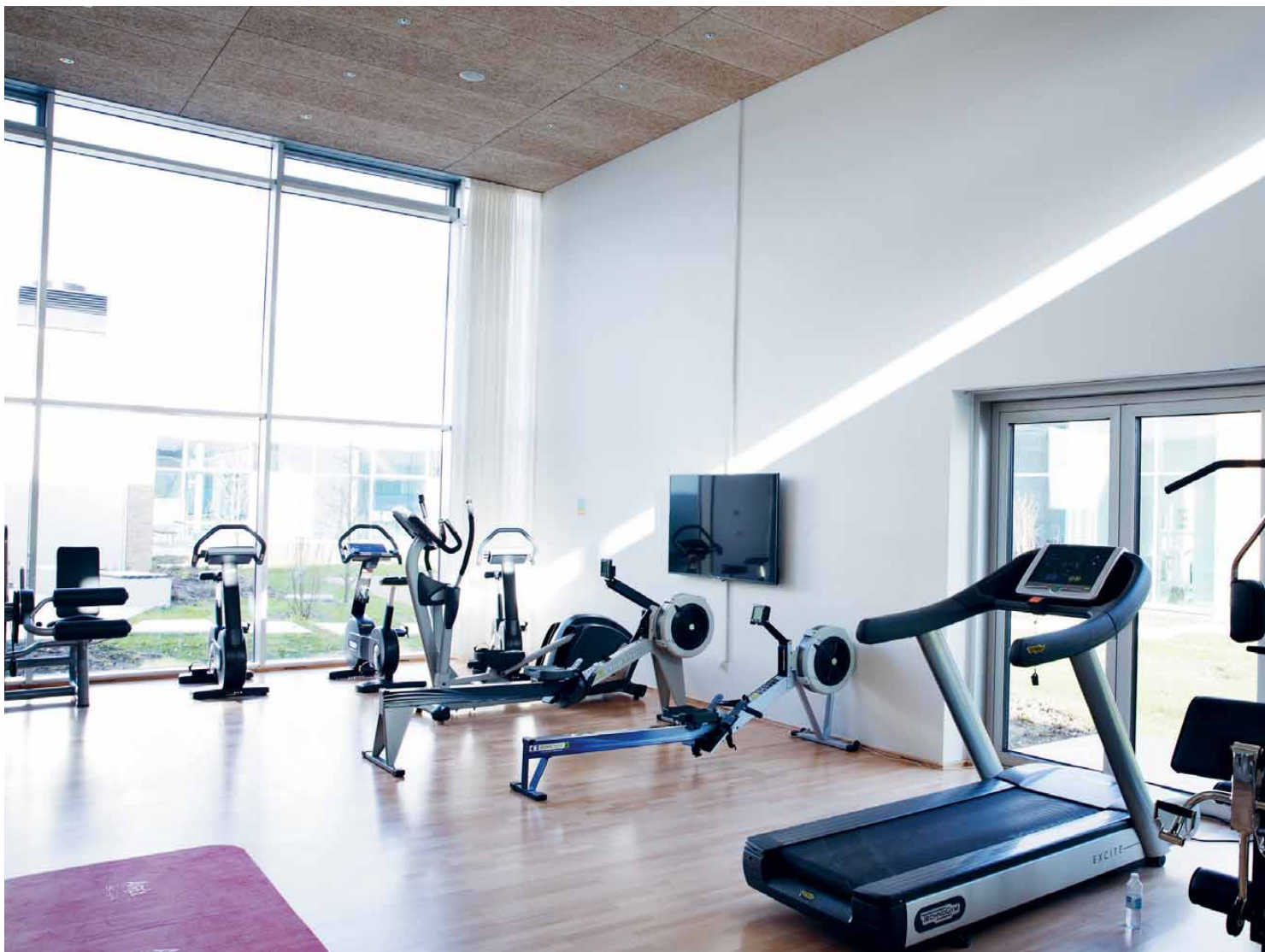
- Ledelsen arbejdede ud fra en agenda om, at der skal være mere gennemsigtighed og åbenhed i psykiatrien. Den åbenhed tog de jo nok lidt for bogstaveligt, siger den tidligere overlæge.

Søren Rask Bredkjær forklarer beslutningen om at bygge samtalerum sådan her:

- Vi ønskede, at personalet kunne booke samtalerummene til patientsamtaler og på den måde udnytte kapaciteten bedst muligt, siger han.

Samtalerummenes udformning blev drøftet på GAPS-møderne, fortæller Søren Rask Bredkjær.

- Det skulle føles som rum, hvor man kan tale fortroligt uden at nogen kan kigge ind eller høre, hvad der foregår. Det var vigtigt, at afmaskningen var god, og lydforholdene var i orden. Det gjorde

vi klart over for arkitektfirmaet, og de lovede, at lokalerne ville blive afmasket ordentligt, siger han.

Nu med gardiner

På GAPS-møderne gjorde psykiatrilæden det klart, at glaslokalerne ville blive bygget trods personalets bekymringer og kritik.

- Vi fik af vide, at man med moderne glas, døre, vægge og laminater kunne lyddæmpe lokalerne tilstrækkeligt. Vi argumenterede så for, at lydisoleringen af lokalerne skulle ske ud fra nogle specifikationer, der sikrede den højeste lydisoleringsklasse, fortæller den tidligere ledende medarbejder.

Men det blev ikke undersøgt, om personalet kunne risikere at bryde tavshedspligten eller patienternes ret til fortrolighed, når de afholdt samtaler eller terapi i samtalerum, hvor andre kunne kigge ind, eller når personalet sad i åbne kontorlandskaber og arbejdede med fortrolige patientoplysninger.

- Det var slet ikke et spørgsmål, som blev berørt, siger den tidligere ledende medarbejder.

Ifølge Søren Rask Bredkjær blev spørgsmålet drøftet af psykiatrilæden.

- Vi vurderede ikke, at tavshedspligten eller retten til fortrolighed ville blive brudt. Det blev drøftet, om åbne kontorlokaler ville skabe den slags problemer, men der er stor afstand mellem arbejdsstationerne, og patienter kommer ikke, hvor personalet arbejder. Det var heller ikke vores vurdering, at tavshedspligten og/eller retten til fortrolighed kunne brydes ved behandling i samtalerummene, siger han.

For det kliniske personale stod det klart, at glaslokalerne ikke var egnede til samtalerapi, da psykiatrisygehuset åbnede dørene for patienterne i løbet af efteråret 2015.

Peter Christoffersen arbejdede på tidspunktet som overlæge på Psykiatrisk Klinik på psykiatrisygehuset.

Han gav personalet på klinikken tilladelse til at tilbyde patienterne at få tildækket glasvæggene i lokalerne med et lagen.

- Jeg sagde, at de måtte tilbyde en patient at få tildækket lokalet, hvis patienten gav udtryk for, at det var ubehageligt eller svært at sidde i behandling uden en form for afdækning af lokalet.

Det ønskede mellem 80 og 90 procent af de patienter, Peter Christoffersen selv spurgte, fortæller han.

Henriette Renneberg, der er psykolog med speciale i psykoterapi og ansat på Psykiatrisk

Klinik, fortæller, at klinikens psykologgruppe oplevede flere problemer på grund af indretningen af glaslokalerne.

- Den utilstrækkelige afmaskning betød, at nogle af patienterne følte sig blottede, fordi man kunne se dem udefra, mens andre patienter blev distraheret fra samtalen, når nogen gik forbi uden for. I mange af lokalerne var der ikke gardiner, og man kunne se patienterne udefra, når de fx lå på en måtte på gulvet og lavede mindfulness-øvelser, siger hun.

Ifølge Henriette Renneberg var det især de dårligste patienter, der reagerede på glaslokalernes indretning.

- Det virkede som om, at des dårligere de var, des dårligere havde de det med at sidde i lokalerne. Nervesystemet hos mange af vores patienter er dysreguleret på grund af traumer, omsorgssvigt og mishandling, og vi oplevede, at deres opmærksomhed på vores samtale blev forstyrret, hvis de fx så et par ben gå forbi uden for lokalet, siger hun.

Efter åbningen af psykiatrisygehuset gik det også op for personalet, at lokalerne ikke var lydtætte, som psykiatrilæden havde lovet det, og at dele af samtalerne mellem patient og behandler kunne overhøres mellem lokalerne.

Få dage efter den officielle indvielse af sygehuset blev Hanne Møller som repræsentant for Bedre Psykiatri inviteret ud for at se det nye psykiatrisygehus.

- Jeg blev forfærdet og spurgte dem, hvad pokker de havde tænkt på? Man kan jo ikke have en patient siddende i et rum med glasvægge i en bygning, der minder om et indkøbscenter, hvor alle kan gå og kigge ind i lokalerne, grupperum og undersøgelsesrum. Der må da være lidt privatliv for patienterne, siger hun.

Ifølge Søren Rask Bredkjær var det også først på det tidspunkt, at psykiatrilæden blev opmærksom på, at samtalerummene ikke var tilstrækkeligt tildækkede.

Han forklarer, at det senere også blev klart, at lydisoleringen af rummene ikke var god nok.

- Det med lydproblemerne er også kommet bag på os. Der må ikke kunne høres brudstykker af samtaler i rummene. Det går selvfølgelig ikke, det er helt åbenlyst, siger Søren Rask Bredkjær.

Uegnet til behandling

Magasinet P har fremlagt oplysningerne for to af landets førende eksperter i sundhedsret, Helle Bødker Madsen, juraprofessor med speciale i sundheds- og psykiatrirret ved Aarhus Universitet,

og Kent Kristensen, lektor i sundhedsret ved Syddansk Universitet med speciale i patienters retsstilling og sundhedspersoners ansvar.

Helle Bødker Madsen kalder det "et brud på reglerne om tavshedspligt og patienters ret til fortrolighed ved behandling", hvis en samtale mellem patient og behandler kan høres af andre uden for det lokale, som samtalen foregår i.

- Det svarer jo i princippet til de eksempler, vi har set for nylig, hvor patienter blev konsulteret på gangen på et hospital, og den praksis var i strid med reglerne, siger hun.

At en patient kan identificeres visuelt i behandlingslokalet kan også være et brud på reglerne om patientens ret til fortrolighed, vurderer professoren.

På den ene side kan man som indlagt eller ambulans patient på et sygehus ikke undgå at se andre patienter, påpeger hun.

- Men medpatienter må på den anden side ikke herigennem få informationer om patientens helbredsforhold eller andre privatlivsoplysninger. Det er også et problem, hvis besøgende og andre uden forstående kan se, hvem der modtager behandling i et givent lokale på sygehuset, siger Helle Bødker Madsen.

Kent Kristensen udlægger sin vurdering sådan her:

- I sundhedsloven er der regler om fortrolighed, som sætter nogle grænser for indretningen af et sygehus. Et sygehus med glasvægge, hvor andre eller forbigående kan se og høre patienterne, er ikke egnet til behandling.

Reglerne om tavshedspligt beskrives i sundhedslovens paragraf 40, og ifølge enhedschef, overlæge og ph.d. Anette Lykke Petri fra Styrelsen for Patientsikkerhed gælder loven også i situationer, hvor de fysiske rammer kompromitterer fortrolige oplysninger under en behandling i sundhedsvæsenet.

Hun understreger dog, at der ikke nødvendigvis altid er tale om brud på sundhedspersoners tavshedspligt, alene fordi en patient kan ses af forbigående i et glaslokale, mens patienten behandles.

- Men alle patienter har naturligvis krav på fuld diskretion under behandlingen, også når de sidder i et glaslokale, og der bør så vidt muligt tages hensyn til patienter, der måtte ønske at modtage behandlingen under andre rammer, siger Anette Lykke Petri.

Hun oplyser, at Styrelsen for Patientsikkerhed har besluttet at lave et tilsynsbesøg på psykiatrisygehuset i Slagelse.

Organisationer bekymrede

Selvom det efterhånden er halvandet år siden, at psykiatrisygehuset åbnede dørene for patienterne, er problemerne ikke blevet løst.

Ingelise Svendsen kommer jævnligt på Slagelse psykiatrisygehus, og hun "studser" fortsat over glasset, når hun besøger det som medlem af Det Psykiatriske Patientklagenævn i Sjælland, der løbende afholder møder på sygehuset.

- Godt nok har de skrevet på det og klistret et laminatbælte henover glasvæggene, så man ikke kan se kroppen på patienterne. Men man kan se benene på afstand, og sidst vi sad i et af mødelokalerne, gik der en person, jeg kender, forbi på gangen, som jeg kunne genkende fra min stol, siger hun.

Siden åbningen er der to gange blevet sat ekstra folie på glasvæggene i samtale- og terapilokalerne, og i nogle få lokaler er der blevet hængt gardiner op, men det er fortsat muligt at kigge ind i lokaler flere steder på sygehuset.

Arbejdsstationerne i de åbne kontorområder er også blevet delvist dækket af med skærme for at holde uvedkommende væk, selvom psykiatrilæden ifølge Søren Rask Bredkjær i første omgang ikke vurderede, de åbne kontorlokaler kunne skabe problemer for personalet.

Glaslokalene er heller ikke blevet ordentligt lydisoleret endnu, men Søren Rask Bredkjær oplyser, at psykiatrilæden netop har sat KU Byg, Region Sjælland i gang med at undersøge, hvordan lydisoleringen og afmaskningen kan forbedres i samtalerummene.

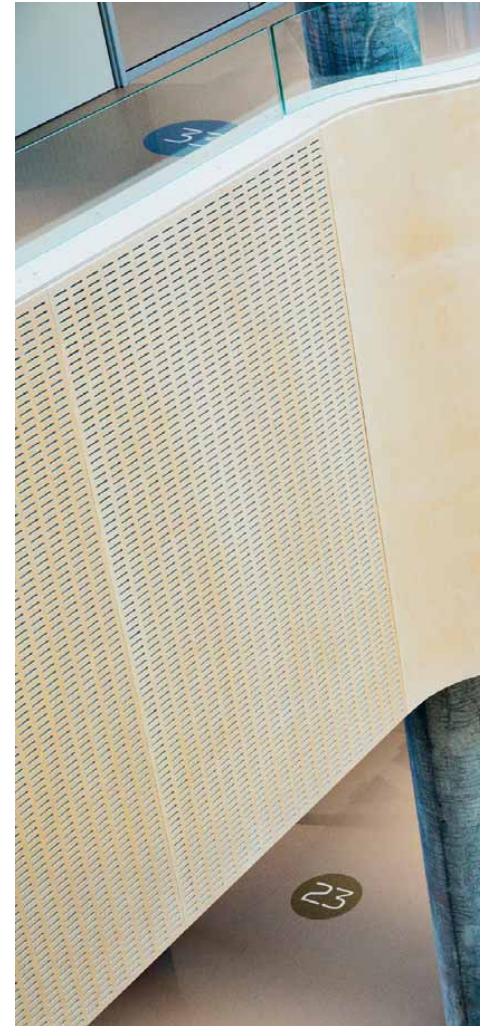
Indtil da volder især lydisoleringen fortsat problemer for det kliniske personale.

- Det er ikke så meget brudstykker af samtaler i naboloalet, der generer, men mere stemningen, der nogle gange transmitteres gennem væggen. Fx hvis vi sidder midt i en terapi-session med en patient, og vi kan høre, at patienten i naboloalet sidder og græder eller skælder ud, siger Heriette Renneberg.

Et andet problem med lokalene er ifølge psykologgruppen, at visse patienter kan have behov for at modtage behandling i det samme lokale hver gang på grund af behov for tryk og genkendelighed.

Men personalet på psykiatrisygehuset har ikke faste behandlerrum og er nødt til at booke et nyt lokale, hver gang en behandler skal mødes med en patient.

- For nogle patienter kan det virke forstyrrende, hvis de ikke kender lokalet i forvejen. Vi kender ikke betydningen

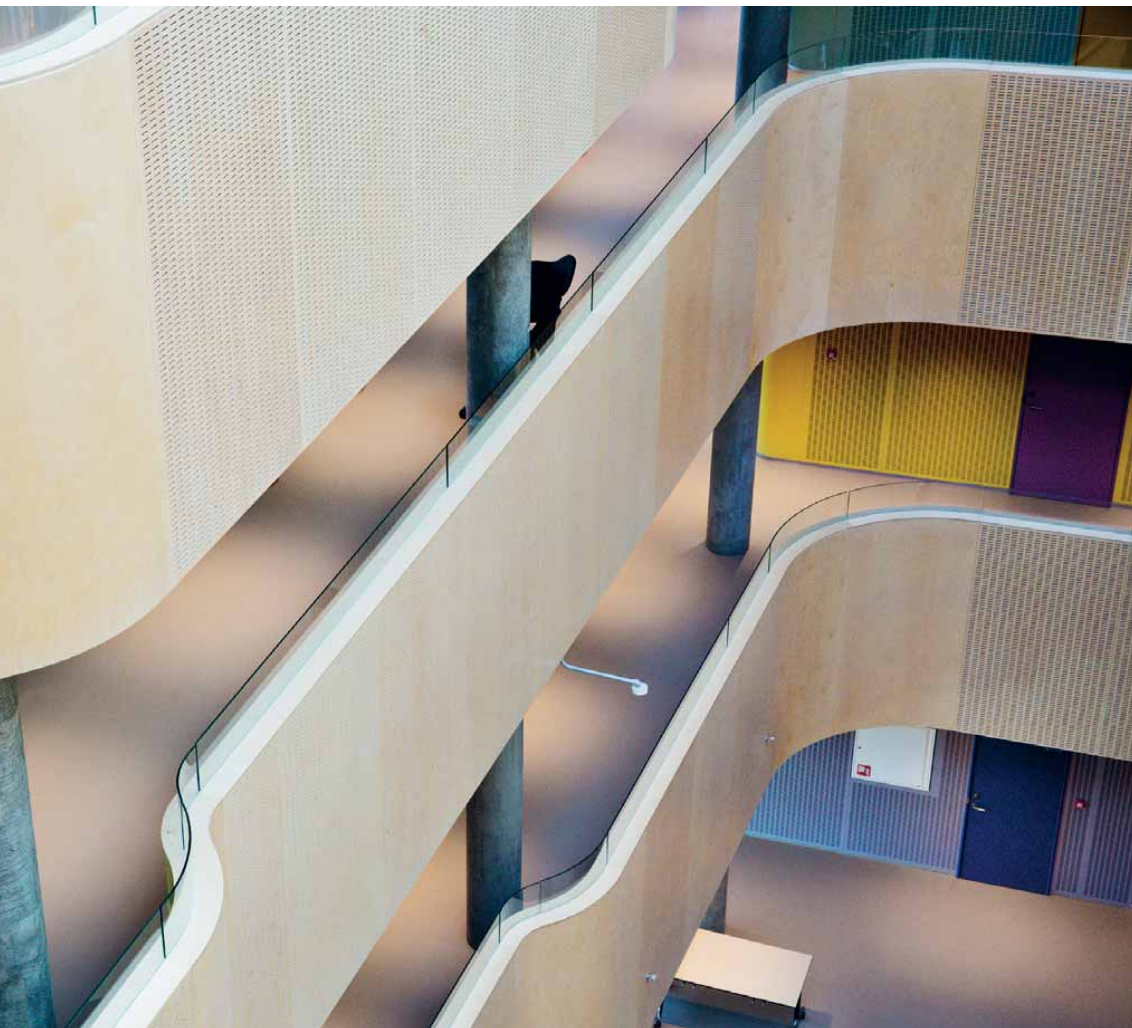

Foto af Ty Stange

af disse faktorer i forhold til vores behandling, men vi har en forestilling om, at det influerer på effekten af behandlingen, siger hun.

Den slags problemer får Henriette Renneberg og kollegerne til at efterlyse en mere dybdegående sundhedsfaglig diskussion og forskning i, hvordan patienterne påvirkes af den nye glas- og storrumsarkitektur, som skyder op rundt omkring i nye danske sygehusbyggerier i disse år.

- Vi ved simpelthen ikke, hvad den fysiske ramme - altså lokalet - gør ved patienten og behandlingen, for forskningen har ikke undersøgt det, siger hun.

Magasinet P har forholdt Region Sjællands social- og psykiatriudvalgs formand Kirsten Devantier (V), og næstformand Kirsten Rask (A) oplysningerne.

De oplyser begge, at medlemmerne af Regionsrådet i Region Sjælland blev gjort opmærksom på "problemer" med glaslokalerne, men først efter byggeriet blev taget i brug. De fortæller også, at da de efterfølgende bad psykiatriledelsen i Region Sjælland om en status på problemerne, oplyste psykiatriledelsen, at problemerne med behandlingslokalerne skulle være blevet løst.

- Men med de nye oplysninger vil jeg selvfølgelig

undersøge, om der er forhold, som skal bringes i orden, siger Kirsten Devantier.

Kirsten Rask oplyser også, at hun ikke før forelæggelsen af *magasinet P*'s oplysninger har været bekendt med lydproblemerne i behandlingslokalerne.

- Jeg går ud fra, at samtaler mellem læge og patient foregår i et aflukket lokale. Det er nyt for mig, at der går lyd igennem lokalernes vægge. Det vil vi selvfølgelig også tage op i udvalget, siger hun.

Imens fortsætter planlægningen og byggeriet af nye psykiatriske afdelinger rundt omkring i landet, og en rundspørge, *magasinet P* har foretaget blandt de andre fire regioner, viser, at tanker om 'helende arkitektur' og principperne om åbenhed, lys og gennemsigtighed har spredt sig til andre nye og kommende sygehusbyggerier.

Et af dem - Ny Psykiatri Bispebjerg - udvidelsen og nybyggeriet til Psykiatrisk Center København på Bispebjerg Bakke - skal efter planen stå delvist færdigt i 2021 og vil opføre mellem 20 og 30 samtalelokaler med "forskellige mængder af glaspartier", oplyser Region Hovedstadens Psykiatri.

Ifølge Maria Brammer Boldt, projektleder for brugerinddragelse, Ny Psykiatri Bispebjerg, er man bevidst om det dilemma, brugen af glas i byggeriet rejser.

Hun oplyser, at dilemmaet løbende er blevet rejst af Region Hovedstadens Psykiatri på brugermøder med medarbejdere, patienter og pårørende, og at behandlingsrummene med glaspartier kan maskeres med folie eller gardiner.

Magasinet P har forgæves forsøgt at få et interview med Christian Karlsson, som oplyser, at han ikke ønsker at medvirke i artiklen med henvisning til en fortrolighedsklausul, som Karlsson Arkitekter har indgået med Region Sjælland.

Flere nuværende og tidligere medarbejdere i artiklen ønsker at være anonyme. Deres navne er redaktionen bekendt.